

تاریخچه برج آزادی

۲۰ آبان ۱۳۹۳ ساعت ۱۸:۴۱

در سال ۱۳۴۵ خورشیدی طرح یک نماد معرف ایران بین معماران ایرانی به مسابقه گذاشته شد که در نهایت طرح آقای امانت، از دانشگاه تهران برنده و برای ساخت انتخاب شد.

میدان آزادی با وسعتی در حدود ۱۵ هزار مترمربع بزرگ ترین میدان در میان کشورهای خاورمیانه است. برج وسط این میدان که به نام برج شهید معروف بوده پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ به دلیل اجتماعات عظیمی که مردم در استقبال از امام خمینی به هنگام بازگشت از پاریس به تهران در این میدان انجام دادند و سرانجام ۱۰ روز پس از آن به سرنگونی حکومت پیشین انجامید، به «میدان آزادی» تغییر نام داد.

برج آزادی یا شهید در سال ۱۳۴۹ خورشیدی توسط حسین امانت معمار ایرانی که اکنون شهروند و ساکن کانادا است، ساخته شد. در آن سال آقای امانت دانشجوی ۲۶ ساله ای بود که ماموریت یافت به مناسبت یادبود جشنهای ۲۵۰۰ ساله شاهنشاهی ایران، میدانی در پایتخت طراحی کند که «نماد ایران مدرن» و «نشان دروازه تمدن بزرگ» در قرن بیستم باشد.

در سال ۱۳۴۵ خورشیدی طرح یک نماد معرف ایران بین معماران ایرانی به مسابقه گذاشته شد که در نهایت طرح آقای امانت، از دانشگاه تهران برنده و برای ساخت انتخاب شد. عملیات بنای برج آزادی در یازدهم آبان ۱۳۴۸ خورشیدی آغاز شد، در شهریور ۱۳۵۰ خاتمه یافت و در ۲۴ دیماه ۱۳۵۰ با نام برج شهید به بهره برداری رسید.

در روز افتتاح برج این میدان، شاه به همراه همسرش در میدان شهید حضور یافتند و برای نخستین بار منشور کورش که نخستین نوشتار حقوق بشری جهان است در این مکان پرده برداری شد. این اثر تاریخی حدود ۲۵۵۰ سال پیش به فرمان کوروش کتیبه شده و هم اکنون در موزه بریتانیا در لندن نگهداری می شود.

رونمایی از منشور کوروش در بنای برج، پیوندی بود میان تاریخ باستان ایران و دنیای توسعه یافته و صنعتی که شاه ادعای آن را داشت. گرچه وعده قرار گرفتن ایران در جمع کشورهای صنعتی محقق نشد اما دیری نگذشت که برج آزادی در ایران، نمونه‌ای از نماد و نشانه‌های شهری شد که معماری شاخص آن تلفیق طاق‌های معماری قبل و بعد از اسلام و تبدیل آن به نمادی مدرن و چشم نواز بود.

مساحت زیر بنای این میدان، حدود ۷۸ هزار مترمربع است و بنای آن به صورت دروازه‌ای به ارتفاع حدود ۴۵ متر ساخته شده است که پنج متر آن داخل زمین فرو رفته است. طاق آن از زمین، ۲۳ متر فاصله دارد و دارای هشت بخش مجزا است. عرض پایه این بنا ۶۶ متر است. در محوطه میدان، ۶۵۰۰۰ مترمربع، به صورتی زیبا باغچه‌بندی و گل کاری شده است. در ساختمان آن ۲۵۰۰۰ قطعه سنگ به کار رفته و ۹۰۰ تن آهن مصرف شده است.

مجموعه فرهنگی آزادی، متشکل از چند بخش در طبقه تحتانی برج آزادی قرار دارد و شامل موزه، کتاب‌خانه، واحد سمعی و بصری، سالن نمایشگاه، سالن اجتماعات، سالن برگزاری کنسرت و کنفرانس است. مجموعه فرهنگی با ۵۰۰۰ مترمربع در بر گیرنده برج اصلی نیز هست.

کتاب‌خانه مجموعه، با مساحتی حدود ۲۷۱۵ مترمربع و بیش از ۵۰۰۰۰ جلد کتاب، بسیار مجهز است و کتاب‌خانه محققان و مؤلفان نیز، با مساحت ۲۴۳ مترمربع، مکانی است که از طریق ۳۰ دستگاه کامپیوتر به شبکه‌های اطلاع‌رسانی داخلی و خارجی متصل است. یکی از ویژگی‌های موزه این بنا وجود تکه سنگی از کره ماه است که ریچارد نیکسون، رئیس جمهور سابق امریکا، در سفر به ایران به این موزه اهدا کرده است.

حسین امانت معمار برج آزادی می‌گوید: «این بنا به گذشته‌های تاریخ ایران نظر دارد. من می‌خواستم اگر کسی از خارج می‌آید یا حتی مردم ایران بدانند که این اثر به کجا و به کدام فرهنگ مربوط می‌شود.»

«در این بنا، قوس اصلی وسط برج، نمادی از طاق کسری مربوط به دوره پیش از اسلام (دوره ساسانی) است و قوس بالایی که یک قوس شکسته است از دوران بعد از اسلام و نفوذ اسلام در ایران حرف می‌زند. رسمی‌سازیهایی که بین این دو قوس را پر می‌کند، خیلی ایرانی است و من آن را از گنبد مساجد ایران الهام گرفته‌ام. اساساً تکنیک گنبد سازی در ایران خیلی جالب است و شما در هر مسجدی که می‌روید، یک چیز تازه‌ای می‌بینید. در این گنبدها که نشانه نبوغ ایرانی است، معماران قدیم از قاعده مربع بنا وارد دایره گنبد شده‌اند و این کار را با کمک رسمی‌بندی‌ها و مقرنس کاری‌های بسیار زیبا انجام داده‌اند. در برج آزادی هم همین کار انجام شده. هندسه بنا یک هندسه مربع مستطیل است که از روی چهار پایه خود می‌چرخد و ۱۶ ضلعی می‌شود و بالاخره به صورت یک گنبد شکل می‌گیرد. البته شما این گنبد را از بیرون نمی‌بینید، اما از داخل برج قابل مشاهده است.»

«دو طبقه داخل برج، یکی بالای قوس اصلی و دیگری زیر گنبد است که با آسانسور به آن می‌رسید. این طبقه که به عنوان نمایشگاه طراحی شده با گنبدی از بتن سفید پوشیده شده. این گنبد، مقرنس ایرانی را به نوع تازه‌ای اجرا می‌کند و ارتفاع آن از بام آزادی بیرون می‌زند و از بام دیده می‌شود که با کاشیهای فیروزه‌ای معرق ایرانی پوشیده شده است. مصرف بتن سفید در این قسمت و در سالن پذیرایی آن، در آن زمان یک کار جدیدی در ایران بود.»

«این بنا سنگ‌هایی دارد که در قسمت پایین برج ۳/۲ متر طول و ۱/۶ متر ارتفاع دارند و کار دست سنگتراشان است» «این سنگ‌ها با بتن و آهن ضد زنگ به هم چسبیده‌اند و پشت آنها یک سطح خشن است که روی آن نلغزند. ولی هر سنگی کنار سنگ دیگر با یک ماده قابل انعطاف بندکشی شده‌است. چیزی شبیه به لاستیک که قابل انعطاف است.»

فضای داخلی برج

نقش‌های داخلی برج، تلفیقی از سنت و مدرنیسم است به خصوص سقف طبقه دوم. در ورودی برج، هریک از لنگه‌های سنگی درها، حدود ۵/۳ تن وزن دارد. جنس این سنگ‌ها از گرانیت است. برج دو آسانسور دارد که از دیواره‌های برج بالا می‌روند. آسانسور اول دو طبقه را طی می‌کند و به سقف سیمانی می‌رسد سپس از آسانسور دوم استفاده می‌شود. هیچ یک از سقف‌ها بسته نیستند و همه آنها به فضای بالاتر راه می‌یابند.

معماری میدان

به گفته حسین امانت: «نقوشی که در میدان هست و باغچه‌ها و گل کاری‌ها را شکل می‌دهد، از طرح داخلی گنبد مسجد شیخ لطف الله اصفهان الهام گرفته شده؛ منتها هندسه دایره گنبد تبدیل به بیضی شده‌است. روابط لگاریتمی جالبی در هندسه و ابعاد گنبد مسجد شیخ لطف الله هست که دانش عمیق ریاضی معماران ایران در دوره‌های گذشته را نشان می‌دهد.»

«طرح آب نما و فواره‌ها هم ملهم از باغ‌های ایرانی است. همین طور شیب میدان با دقت و به منظور خاصی طراحی شده، حد ارتفاع برج آزادی ۴۵ متر است؛ چون نزدیک فرودگاه مهرآباد قرار گرفته و نمی‌شود بلندتر از این ساخت. ولی من می‌خواستم وقتی به بنا نزدیک می‌شوید به طرف بالا بروید، در حالی که بالا بردن بنا ممکن نبود. ما برای این که مشکل ارتفاع را حل کنیم، یک سرازیری در میدان بوجود آوردیم. یعنی شما از طرف فرودگاه که وارد میدان می‌شوید به شکل سرازیر به برج نزدیک می‌شوید و می‌رسید به آن آب نمای دایره شکل و وقتی به بنا نزدیک می‌شوید، دوباره بالا می‌آیید. زمین زیر برج کاملاً صاف است. این صافی و آن شیب میدان وقتی به هم می‌رسند، خط‌های قوسی جالبی را ایجاد می‌کنند.»

مرکز اسناد و کتابخانه اداره کل میراث فرهنگی استان تهران و منابع اینترنتی

آدرس مطلب :

<https://www.cafetariikh.com/news/28640/آزادی-برج-تاریخچه/>